

EXCURSIÓ A LES PROVÍNCIES DE GUADALAJARA I TERUEL. UN MAPA QUASI FUNDACIONAL DE LA ASSOCIACIÓ D'EXCURSIONS CATALANA. CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Rosa Anna Felip i Fillat
Centre Excursionista de Catalunya

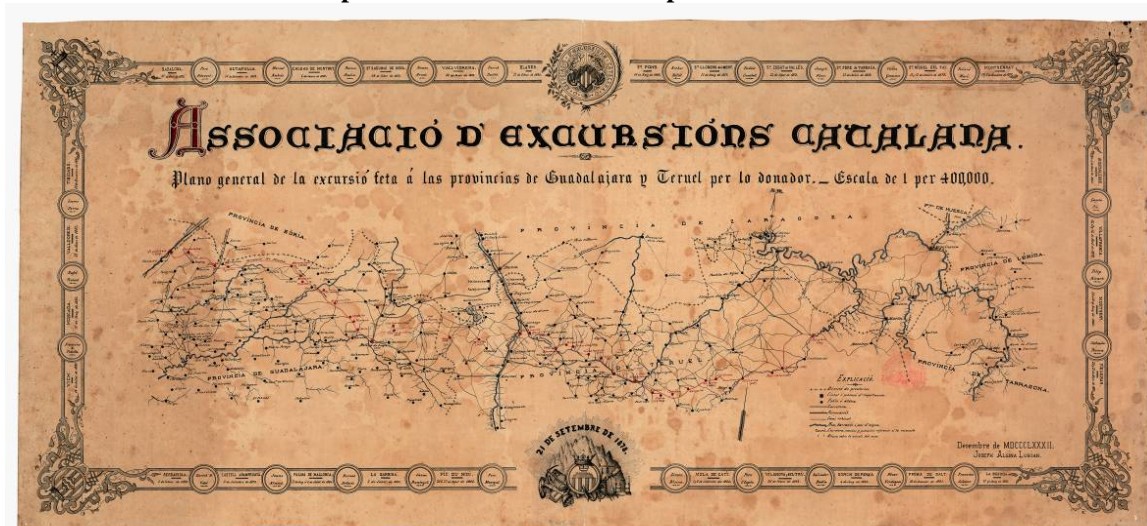
1. Presentació

La present comunicació pretén donar notícia de la existència a la Cartoteca del Centre Excursionista de Catalunya (CEC) d'un mapa en el que es cartografia una excursió particular d'un soci de la Associació d'Excursions Catalana (AEC, la Catalana) per les províncies de Guadalajara i Teruel.

El mapa bastit al 1882 del que és autor Joseph Alsina Lubián incorpora bona part de la simbologia de l'excursionisme català del moment; entre ella l'escut d'una de les societats predecessores del CEC i que era el resultat de la segregació de la primigènia Associació Catalanista d'Excursions Científiques (ACEC, la Catalanista); també dóna notícia de la fundació de l'entitat així com d'una selecció d'excursions col·lectives que són una mostra de la seva activitat en el temps immediat a la fundació de la AEC, fa esment d'un bon nombre de socis, tots ells excursionistes força actius.

El mapa és manuscrit dibuixat a tres tintes en negre, blau per la xarxa hidrogràfica i roig per l'itinerari de l'excursió i pels pobles que travessa, esta realitzat a escala 1:400 000 sobre paper de plànol reforçat amb fibres tèxtils al dors, té unes dimensions de 94 x 42cm.

Figura 1: Plano general de la excursió feta á las provincias de Guadalajara y Teruel per lo donador.- Escala de 1 per 400 000.

2. Joseph Alsina Lubián. La relació amb la Associació d'Excursions Catalana

De l'autor poc he trobat tret de la seva relació amb la Associació d'Excursions Catalana, iniciada al 1881 i que dura segur fins 1885, solament quatre anys.

Del que no sé: no apareix com a nascut a Barcelona entre 1852 a 1865. No apareix com estudiant a l'Escola d'Enginyeria Industrial de Barcelona entre 1861 i 1885. No apareix ni com a baixa ni com a defunció de col·legiats a Barcelona ni a la fi del S XIX ni principi del S. XX.

Joseph Alsina Lubián ingressa a l'AEC amb el nº 246, és enginyer industrial. Viu al carrer Carretas 3er 1ª. És proposat com a soci el 7 de desembre de 1881 pels socis Cels Gomis, J. Barcon i J. Bru; proposta que s'admet el 10 de gener de 1882 entregant-se-li el títol el 15 de febrer de 1882.¹

Entra a la junta com a conservador del museu l'any 1883, participarà com a soci resident a les juntes de:²

- 6 de juliol 1883.
- 12 setembre de 1883, en qualitat de president accidental en lloc de F. Maspons, donant compte dels donatius per la biblioteca i museu.
- 18 octubre de 1883.
- 9 novembre de 1883, llegeix els donatius.
- 17 gener de 1884.³ En aquesta junta “lo Sr Alsina y Lubian llegí son treball *un passeig de Molina de Aragón a Teruel passant per Calamocha, excursió històrich científica*”. Dóna compte de donacions
- 8 d'abril 1884. S'acorda una visita a la col·lecció d'armes de J. Estruch.
- 22 abril 1884.
- 14 maig 1884.
- 30 juny 1884: ”Lo Sr. Alsina Lubian llegí son treball *Acta de la visita oficial al museo de armas de J. Estruch*“ En aquesta sessió es produeix una forta discussió per un mapa de Francisco Coello.⁴ Aquesta és la darrera junta en la que participa.

Com altres socis, J. Alsina publicarà dos relats d'excursions particulars, ambdós relacionats amb Molina de Aragón⁵ i una nota de visita oficial,⁶ també farà algunes donacions de materials diversos com goigs, edictes, fòssils, etc.. que es recullen als butlletins.⁷

Altres donatius més significatius:

1. Dibuix a ploma representant la fàbrica de paper continuo *La Reformada* dels Srs. Capdevila i C^a, a Sant Joan les Fonts.⁸
2. Donació de dos plànols manuscrits de Monzón,⁹ un de 1883 dedicat a la AEC que es una còpia amb canvi d'escala d'un altre de 1880. J. Alsina al 1880 signa en qualitat d'enginyer el “ Proyecto de carretera municipal desde Monzón hasta su estación de Ferrocarril. Año 1880” del qual es conserva la portada, part de la memòria i el pressupost a Monzón¹⁰ i la resta de la memòria i el plànol adjunt a la Cartoteca del CEC.¹¹ En aquesta època coincideix a Monzón amb Joaquín de Pano, enginyer de camins, germà de Mariano de Pano que en aquell moment era alcalde de Monzón i soci delegat de la AEC a la ciutat.

Aquestes dues donacions juntament amb la afirmació de J. Alsina: “Obligat per mon treball particular á passar á Molina de Aragón... etc”.¹² són els pocs elements que es coneixen de la activitat professional de J. Alsina Lubián, cap altra notícia.

3. La vida pública del mapa

El mapa bastit al 1882 ha tingut una petita vida pública, es té constància que ha estat exposat en algunes ocasions.

El mapa és un dels treballs que la AEC escull per presentar a *L'Exposition Internationale Géographique de Toulouse.- 1884*, els treballs a exposar s'organitzen en tres seccions: 1.- publicacions, 2.- manuscrits i 3.- plans, panorames i fotografies, és en aquesta darrera que apareix el mapa de J. Alsina. A l'exposició reben un diploma de 1ª classe.

El 1845 la AEC participa en la Exposició Universal d'Amberes, on obtenen una medalla de bronze; no es conserva el llistat dels documents exposats.

Al 1888 forma part del conjunt de treballs que la AEC presenta a la *Exposición Universal de Barcelona.-1888*, la exposició de treballs és més complerta però la majoria dels que exposaren a Toulouse es repeteixen a Barcelona amb la mateixa classificació.¹³ Obtenen la medalla d'or de l'exposició.¹⁴

L'obra de J. Alsina no torna a aparèixer fins que al 1919 la secció de Geologia i Geografia del CEC l'inclou en el catàleg de Cartografia Catalana, s'exposa des del 24 de gener al 15 de febrer de 1919 amb el de número 125 de Catàleg en la secció III^a Mapes de turisme, apartat de itineraris.¹⁵ El mapa és de Guadalajara y Teruel i s'exposa juntament amb mapes de Catalunya ja que a la part est apareix una petita zona de les províncies de Lleida i de Tarragona.

4. El contingut del mapa

El mapa representa una àmplia zona que abasta la part nord de la província de Guadalajara fins el ferrocarril de Madrid a Barcelona a l'oest i la part nord de la província de Teruel; no inclou cap de les dues capitals provincials. Cobreix una franja més estreta del sud de les províncies de Sòria, Saragossa i Lleida i nord-est de Tarragona. Inclou les divisions provincials.

No es cartografia cap element del relleu. La xarxa hidrogràfica de la zona hi es curosament dibuixada i amb força detall; hi apareixen tres sistemes diferenciats. La capçalera de la Conca del Riu Tajo amb els seus primers rius tributaris; en la divisió entre les províncies de Guadalajara i Teruel s'observa el canvi de la Conca del Riu Tajo a la Conca del Riu Ebre.

El mapa dibuixa el tram baix del Riu Ebre, una part del seu pas per la província de Saragossa des de Alforque fins Benifallet a Tarragona i els rius tributaris del marge dret en aquest tram. Ambdues conques no tenen regulació en aquell moment, i en el cas del Riu Ebre es pot resseguir el seu curs amb els meandres actualment inundats per grans embassaments. El tercer sistema és l'àrea endorreica de la llacuna de Gallocanta, actualment pertany a la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre. El mapa representa la xarxa de camins tant els principals com una "nodrida" xarxa de camins veïnals, el pas del ferrocarril i els nuclis de població atenent a la seva importància.

Figura 2: Tram baix del Riu Ebre.

Atenent al contingut del mapa la possibilitat de l'autor d'emprar cartografia existent era factible per les zones representades de les províncies de Sòria, Saragossa i Tarragona, prenent com a base els mapes provincials de F. Coello a Escala 1:200 000 ja publicats, per la part de Lleida tenia al seu abast la còpia fotogràfica de la minuta del que havia de ser el mapa provincial de Lleida a Escala 1:200 000 de F. Coello.¹⁶ Per les províncies de Guadajajara y Teruel no es va publicar en mapa a Escala 1:200 000, però per la zona de Guadalaajara podia utilitzar el mapa que bastí l'any 1879 José Reinoso :*Província de Guadalaajara* a escala 1:400 000, tanmateix el detall de la hidrografia i dels camins és menor; per Teruel també hauria pogut emprar el mapa de F. Colello, gravat per J. Reinoso a escala 1:400 000 de l'any 1868. Tot plegat només és una possibilitat no constatada.

L'excursió representada al mapa és de caràcter particular i realitzada molt probablement en diferents etapes, fins i tot temps diferents. Era costum d'alguns socis de la AEC donar noticia molt detallada als butlletins de les excursions que realitzen.¹⁷ L'itinerari comença a Sigüenza i d'allà va a Molina de Aragón passant per un grapat de pobles entre les dues ciutats com Alcolea del Pinar, Maranchon, Aragoncillo. J. Alsina fa aquest trajecte d'una tirada i de nit: "sortint donchs á la consabuda hora de la una de la matinada (de Sigüenza) s'arriba á Molina de Aragón per una mitjana carretera á las 11 h m poch més ó menos".¹⁸ Res explica, enlloc, d'aquest itinerari, ni de cap dels pobles que travessa, ni posa al mapa la cota de cap d'ells. Explica però una completa visita a Molina de Aragón i a una finca propera a la ciutat.¹⁹

Des de Molina de Aragón es representa una altra excursió que acaba a Alcañiz, província de Teruel; aquesta té diferents etapes; així des de la sortida fins Calamocha J. Alsina realitza el recorregut per carreteres secundàries, aquesta és la única part de la excursió cartografiada que l'autor explica,²⁰ travessa diferents poblacions i a gairebé totes junt al topònim posa la cota sobre el nivell del mar.²¹ Tanmateix que les cotes que apareixen al mapa i les que apareixen al butlletí varien força: Odón té 1030 m al mapa i 1037 al butlletí, Torralba té 1035 m al mapa i 1027 al butlletí. En aquesta excursió J. Alsina visita la interessant llacuna de Gallocanta "Torralba... Esta vila se troba á 1027 metres sobre lo mar y á 22 metres sobre lo constant nivell del llach de Gallocanta, digne

de mentarse , puig té de perímetre desenvolupat de 18 á 19 kilòmetres, necessitantse quatre horas pera donarli la volta á la rodona. Sas ayguas son salitrosas y no potables criantse en ellas infinitat d'anechs".²² Al butlletí aquesta etapa clou a Teruel però al mapa ho fa a Calamocha. De Calamocha a Montalbán l'itinerari es realitza majoritàriament per camins veïnals i es mante la cota junt al topònim dels pobles pels que passa; de Montalbán a Alcañiz el recorregut es fa per carretera i hi es cartografiat com l'etapa anterior. De l'itinerari des de Calamocha a Alcañiz no se'n té altra referència que el mapa.

5. El contingut de la sanefa: simbologia, socis i activitat de la AEC

La part més interessant per ubicar el document en el context de la activitat d'un soci de la Catalana no és al mapa en sí, ans a la sanefa que l'emmarca.

Les cantonades estan ocupades pels escuts de les quatre capitals provincials del principat: Barcelona a la cantonada esquerra superior, Tarragona a la cantonada dreta superior, Girona a la cantonada esquerra inferior i Lleida a la cantonada dreta inferior.

A la part central superior apareix l'escut de la Catalana amb la muntanya de Montserrat al centre i dins seu les quatre barres catalanes rodejades per una branca de llorer, símbol de la glòria dels victoriosos i d'una branca de roure símbol de fortalesa; rodejant aquest cercle apareix el nom de la Associació d'Excursions Catalana i a la part inferior el dibuix d'una abella símbol de laboriositat; tanca l'escut un doble cercle rodejant el qual apareix altre cop una branca de llorer enllaçada amb una de palma, símbol de triomf entre grecs i romans, i de martiri i glòria eterna entre cristians, aquest darrer element no forma part de l'escut de la Catalana

A la part Central inferior es troba la data de la fundació de la Catalana , el dia abans s'havia produït la segregació de la de la originària Associació Catalanista d'Excursions Científiques. Sota la data fundacional torna a aparèixer la muntanya de Montserrat, amb un cercle on es repeteix la muntanya i les quatre barres, amb la serra sobre les agulles i la corona comtal a la part superior. A la falda de la muntanya s'hi dibuixen un pic i una pala, una àncora, una roda de ferrocarril, un globus terraqui, un corn de la abundància, un exemplar de l'anuari de la Catalana i darrera, possiblement, mapes relatius a la divisió provincial, potser els de F. Coello; a l'altra banda un trípode amb un nivell i un estri possiblement relacionat amb la indústria química.

La sanefa es lliga amb les excursions realitzades i encerclats els noms de consocis rellevants de la Catalana.

A la part superior es citen els consocis Pere Aldavert, Marsal Ambrós, Ramon Arabia, Roman Arnet, Enrich Batlló, segueix l'escut, Artur Bofill, Eudalt Canibell (primer president), Joseph Fiter (Primer president de la Catalanista i un dels promotors de la segregació), Vicens Grenzner i Felicià Marí; al marc esquerra de dalt a baix els noms de Leonci Serra, Rafel Tintoré i Francisco X. Tobella; al marc dret de dalt a baix Gayetà Pié, Felip Ricart i Salvador Roura; a la part inferior d'esquerra a dreta es cita a Enrich H. Vidal, Jaume Almerá, Ferrant Sallarés, Jaume Russinyol, Pere Monegal, segueix el motiu de la fundació, Simon Alsina, Pere Clapés, Salvador Badia, Alvar Verdaguer i Francisco Colomer. En aquesta llista tot i haver-hi noms rellevants del moment sobta la absència dels tres consocis que avalen la sol·licitud d'entrada de J. Alsina a la AEC,

especialment la de l'enginyer Cels Gomis soci molt actiu i que com el propi J. Alsina treballa a la província de Guadalajara i publica al B.AEC les seves excursions particulars.

Malgrat la alternança entre el nom dels consocis i de les excursions realitzades no hi ha relació directa entre uns i altres per la seva posició en la sanefa del mapa; uns i altres estan col·locats aleatòriament tot i que molts dels socis esmentats són participants i guies assidus en moltes de les excursions referenciades; l'autor del mapa no apareix com a participant en cap.

Són trenta les excursions que apareixen a la sanefa amb les dates corresponents – verificades-, de les quals 29 es poden resseguir en les publicacions periòdiques de la Catalana. Totes són excursions col·lectives i per tant considerades com a oficials tal com es recull als arts. 18 a 22 del Reglament de la AEC, tret de les excursions al Pic du Midi que té un altre caràcter i a Mola de Catí de 7 i 8 de setembre de 1882 que no apareix als butlletins; aquesta darrera podria ser una excursió particular realitzada pel propi J. Alsina o per algun altre soci, de la que s'hagués donat compte en alguna reunió de junta però que no s'hagués transcrit al butlletí com succeeix en moltes altres de les excursions particulars dels socis. La referència de les excursions col·lectives acostuma a donar-la el secretari de la societat.

Les excursions que apareixen a la sanefa i de les que en rebem notícia a través del butlletí, començant per les de la part superior, seguides de les del marc esquerra, de les del marc dret i finalment les de la part inferior, són les del següent llistat:

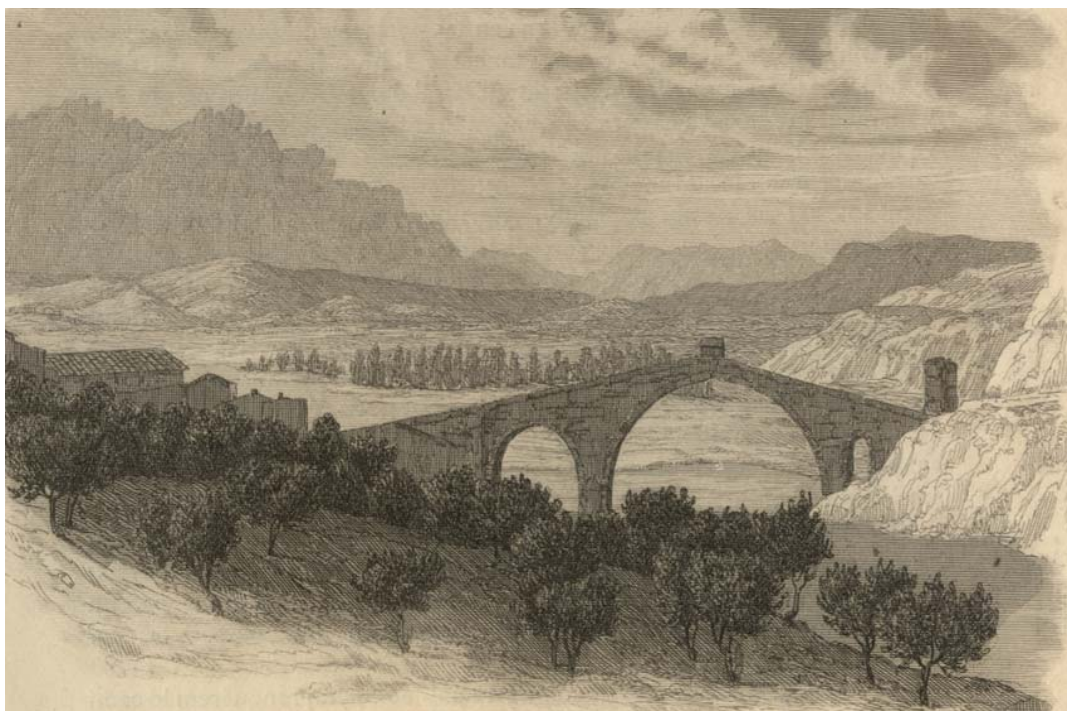
1. GRAS, Francisco: “Excursió col·lectiva á Badalona, lo dia 27 de abril de 1879” , *Butlletí mensual de la Associació d'Excursions Catalana (B.AEC)* nº 9 i 10, Juliol-Agost de 1879. Imprenta la Renaixença. Barcelona. Pags. 141- 143 i 153-156. (Secretari accidental).
2. CANIBELL, Eudalt: “Algunas noticias referentes á l'excursió á Altafulla. Tamarit y sepulcre nomenat dels Escipions”, *B.AEC* nº 2, desembre de 1878. Pags. 17-20. data de l'excursió 30 de novembre de 1878
3. ARABIA, Ramon: “Excursió col·lectiva á Caldas de Montbuy y Mollet lo dia 6 de janer de 1879”, *B. AEC* nº 3, gener de 1879. Pags. 30-33
4. TOBELLA, Francisco X: “Excursió col·lectiva á S. Sadurní de Noya, Subirats y Ordal lo dia 16 de Febrer de 1879”, *B. AEC* nº 5, març de 1879. Pags. 60-62. (Secretari accidental).
5. CLAPÉS, Pere: “Excursió col·lectiva de Vallvidrera al Papiol, efectuada en 30 de mars de 1879”, *B. AEC* nº 6, abril de 1879. Pags. 85-87. (Secretari accidental).
6. (Lo secretari), [CANIBELL, Eudalt]: “Excursió col·lectiva á Blanes i Santa Cristina lo dia 22 de Febrer de 1880”, *B.AEC* nº 18, abril de 1880. Pags. 84-93.
7. CANIBELL, Eudalt: “Excursió a Sant Pons y Corbera, lo dia 16 de Maig de 1880” , *B.AEC* nº 21, juliol de 1880. Pags 158-161.
8. CANAL, Joseph: “Excursió col·lectiva á Sant Llorens de Munt, Mura y covas dels Encontorns, los dias 31 de Maig, 1 y 2 de Juny de 1879”, *B.AEC* nº 8, juny de 1879. Pags. 123-126. (Secretari accidental). L'objecte d'aquesta excursió era l'exploració de les coves i la vegetació.
9. LLORENS, Joseph: “Excursió col·lectiva á S. Cugat del Vallés lo dia 24 d'Agost de 1879”, *B.AEC* nº 11 i 13, setembre i novembre de 1879. Pags. 175-177 i 201-204. (Secretari accidental).

10. ARNET, Roman: “Excursió col·lectiva á Sant Pere de Tarrassa y Tarrassa, en 27 de Juliol de 1879”, *B.AEC* nº 10 , 11 i 13, agost, setembre i novembre de 1879. Pags. 163-166, 173-175 i 199-201. (Secretari accidental).
11. 4.-TOBELLA, Francisco X.: “Excursió á Vallderros y Sant Miquel del Fay efectuada en los dias 12 y 13 de Octubre de 1879”, *B.AEC* nº 13, novembre de 1879. Pags 205-210. (Secretari accidental).
12. UTRILLO Y MORLIUS, Miquel: “Excursió col·lectiva a Montserrat. Y col·locació del primer thermómetro de màxima i mínima en lo cim de San Gregori. Los dias 7, 8 y 9 de desembre de 1879”, *B.AEC* nº 15, gener de 1880. Pags. 8-17. (Secretari accidental). L’objecte de l’excursió, con indica el títol, era col·locar un termòmetre permanent de màxima i mínima, que s’inscriu en la intenció de la Catalana d’establir tres estacions meteorològiques, aquesta de Sant Geroni i les de Monistol de Montserrat i Santa Fe de Montseny; ahora és una excursió en la que pretenen dur a terme altre tipus de mesuraments, d’altitud baromètrica, per comparar-les amb dades existents; a la darrera pàgina de la ressenya inclouen un quadre amb el títol “*Meteorología de montanya. (Notas pera la climatología de Montserrat.- Desembre 1879)*”(Pag 17).

La publicació d’aquesta excursió té un altre interès: inclou el primer mapa editat en les publicacions periòdiques de les dues associacions excursionistes que donen lloc al Centre Excursionista de Catalunya; el mapa del soci de la Catalana, enginyer de professió, Joaquim Carrera és un topogràfic de la Muntanya de Montserrat, l’original manuscrit té una escala aproximada de 1:25 000, realitzat en color i amb una llegenda de 10 entrades entre les que apareix la localització del termòmetre i la ruta de l’excursió. El mapa fou donat pel propi autor a la Catalana. Dins de la ressenya apareix un gravat que mostra una vista del Pont del Diable sobre el riu Llobregat a Martorell amb la muntanya de Montserrat al lluny, paisatge gairebé irreconeixible en la actualitat.

Inclou un apèndix de R. Arabia sobre una visita al monestir.

Figura 3: Pont del diable, Montserrat al lluny.

13. BARCON OLESA J.: “Excursió col·lectiva al Tibidabo. 13 de novembre de 1881”, *B.AEC* n° 40-41, gener-febrer de 1882. Pags. 8-10. (Secretari accidental).
Aquesta és una excursió un xic diferent, continuació d’una altra a Montjuïc, en la que més que guia tenen instructor, en aquest cas C. Gomis ajudat pel Sr. Maimó. Es tracta d’una lliçó practica per utilitzar el teodolit, i així ho refereixen: “L’objecte d’aquesta excursió era l’ de continuar la llissó, comensada en la nostra derrera excursió á Montjuich per lo senyor Gomis, sobre l’ maneig del teodolito y la aplicació de las llansas geodésicas á la formació de itineraris, cosa de molta utilitat pera los excursionistas, y tant fácil, que, prestant atenció a las explicacions que ab suma claretat nos feu dit senyor Gomis ab l’instrument á la vista en un parell de sortidas pot qualsevol emprendre las observacions per compte propi”. (pag 9). Junt al text del relat de la sortida es reproduueixen els esquemes tant del teodolit com d’altres estris de mesura emprats, una breu descripció i la forma de funcionament. Aprenen a utilitzar les taules taquimètriques de les que diuen que són les mateixes que les emprades pels estudis del ferrocarril directe de Madrid a Barcelona. Apart d’explicar la sortida d’estudi es dolen de trobar enrunat el pilaret de la fita que indicava un dels punts de triangulació que servia per la formació de les cartes de les costes catalanes.
14. MARTÍ TURRO, I.: “Excursió col·lectiva á Valldoreix. 25 de Març de 1881”, *B.AEC* n° 32-33, maig-juny de 1881. Pags. 330-334. (Secretari accidental).
15. VERDAGUER, Alvar: “Excursió col·lectiva a Montcada y Reixach. Dia 15 de maig de 1881”, *B.AEC* n° 36-37, setembre- octubre de 1881. Pags. 207-212
16. BRU SANCLEMENT, Enrich: “Excursió col·lectiva á Vich, dias 15 y 16 de juliol de 1882”, *B.AEC* n° 54, març de 1883. Pags. 46-54.
17. CLAPÉS Y TRABAL, Pere: “Excursió á Montalegre. Efectuada en lo dia 4 abril de 1880”, *B.AEC* n° 21, juliol de 1880. Pags. 152-157.
18. AMERÓS Y ORTIZ, Marçal: “Excursió col·lectiva a Vilafranca y encontorns, efectuada en los dias 12, 13 y 14 de abril de 1879”, *B.AEC* n° 10, agost de 1879. Pags. 156-163.
19. ARABIA Y SOLANAS, Ramon: “Excursions al Nontseny. (Col·lectiva). Dias 26 a 30 de maig de 1880”, *B.AEC* n° 22, agost de 1880. Pags. 174-185. (Secretari accidental).
Juntament amb el detallat relat de l’excursió, a l’inici se n’estableix el motiu: “L’objecte de aquesta excursió era múltiple: col·locar en Santa Fe un termómetro de máx. y mín.; fer observacions barométricas y thermométricas pera lo càlcul de las altituts”. (Pag 174)
20. VERDAGUER, Alvar: “Excursió col·lectiva a Figueras, Castelló de Ampurias, Perelada y Vilabertran, los dias 28 y 29 de mars de 1880”, *B.AEC* n° 19-20, maig-juny de 1880. Pags. 126-136.
21. CANIBELL, E: “Excursió col·lectiva al Castell de Sedanyola, Sant Cugat del Valles y Tibidabo, lo dia 2 de febrer de 1880”, *B.AEC* n° 30, de març de 1881. Pags. 31-32.
22. CANIBELL, E: “Excursió col·lectiva al Castell d’Aramprunyá en lo dia 8 de setembre de 1879”, *B.AEC* n° 14, desembre de 1879. Pags. 219-222. (Secretari accidental).
23. TOBELLA Y ARGILA, Francisco X.: “Excursió col·lectiva a la isla de Mallorca. En los dias 25 a 30 de juny y 1 a 4 de juliol de 1880”, *B. AEC* n° 30, març de 1881. Pags 62-66.
24. FITER É INGLES, Joseph: “Excursió col·lectiva a la Garriga lo dia 2 de febrer de 1881”, *B.AEC* n° 32-33, maig juny de 1881. Pags. 221-228. (Secretari accidental).

25. ARABIA Y SOLANAS, Ramon: “Excursió col·lectiva a Luz y Gavarnie. Ascensió del Mont-Perdu (3.352 m.) – Regrés per l’alt Aragó (Província de Huesca), del 20 al 27 de agost de 1880”, *B.AEC* n° 32-33, maig juny de 1881. Pags. 111-121.
Aquesta excursió que per es publica amb un cert retard respecte del que acostuma la Catalana, té alguns elements que la distingeixen de la resta; juntament amb l’excursió a Palma de Mallorca es fan fora del Principat, i es realitzen a llocs relativament allunyats de Barcelona. Més interessant resulta el fet que és la única que apareix a la sanefa del mapa i no respon a una excursió col·lectiva ni particular de la Catalana, l’organització és altra, com s’explica a l’inici : “La secció de Sud-Oest, de la qual era á l’hora secretari lo nostre actiu consoci lo Sr. Baró de Saint-Saud, y la Direcció Central del Club Alpí Francés havían organísat, ab lo concurs de la Societat Ramond, unas de aqueixas reunions alpinas internacionals que sólen ferse tots los estius en diferents punts d’Europa”. (pag 111).
Hi eren presents representants de diferents Clubs Alpíns d’Europa.
En R. Arabia dóna notícia, com es habitual, del desenvolupament d’aquella excursió d’una setmana de durada, però alhora comenta que del grup de deu catalans no més ell pogué continuar l’excursió a partir del dia 23 d’agost, en ser l’únic que havia tingut la previsió d’inscriure’s amb antelació, i serà l’únic expedicionari català que podrà completar l’excursió al Mont-Perdut, els guies de la qual seran Franz Schrader i Lourde –Rocheblave. Apareix un comentari de la mateixa excursió fet per R. Arabia a l’Anuari de la Catalana de 1881²³ i dedicat a Cesar August Torras, un dels companys que no va poder continuar l’excursió, en el que es lloa el mapa del Mont-Perdut, bastit per F. Schrader a Esc. 1:40 000 i publicat per l’Anuari del Club Alpí Francés de 1877.
26. Mola de Catí, 7 i 8 de setembre de 1882, no té ressenya al *B.AEC*.
27. ARABIA Y SOLANAS, Ramon: “Excursió col·lectiva á Vilanova, Olerdula y Vilafranca. dias 25 y 26 de febrer de 1882” *B.AEC* n° 50 novembre de 1882. Pags. 186-192
28. OSONA Arthur: “Excursió col·lectiva al Gorgh de Perxa-Astorch y Castell de Montsoriu. Dias 3 y 4 de juny de 1881”, *B.AEC* n° 48, setembre de 1882. Pags. 160-164. (Secretari accidental).
29. ARNET, Roman: “ Excursió col·lectiva a Premiá de Dalt. Dia 18 de desembre de 1881”, *B.AEC* n° 40-41, gener-febrer de 1882. Pags. 13-16.
30. CANIBELL, E.: “ Excursió a la Beguda prop de Martorell, lo dia 17 de maig de 1880” *B.AEC* n° 21 juliol de 1880. Pags. 661-663.

6. Acabament

En el present mapa l’autor cartografia una excursió particular, i el alguns trams potser no més un viatge per motius professionals, abastant una franja de territori que no és representada de manera habitual, els mapes són administratius, representen valls i muntanyes, itineraris militars o son fulls de sèries etc. en aquest cas la selecció de la zona la marca la arbitrarietat d’un viatge de l’autor.

El mapa esdevé una excusa, afortunada, per explicar l’existència d’una nova entitat excursionista, de quins són els seus instruments de referència, tant en l’excursionisme en si mateix com d’algunes aspiracions de les que participen els excursionistes i que posen de manifest en texts fundacionals i indirectament es recullen en el mapa: l’interés pel coneixement històric, científic i tècnic, la laboriositat, una curiositat d’ampla

mirada. A la sanefa del mapa també es mostren reiteradament llocs associats a la mítica de l'excursionisme i elements simbòlics que perduren fins ara.

J. Alsina es serveix d'aquest mapa per mostrar als seus nous companys el coneixement i l'interès que té per les activitats de la associació i per les persones que en formen part; potser una forma de presentació davant una entitat a la que s'incorpora de vell nou.

Notes

- ¹ Ingressa segons el procediment que s'estableix en l'art 6 del Reglament de la AEC.
Es dona compte del seu ingrés junt amb altres socis a "Llista de socis inscrits desde lo 30 de juny de 1881 fins al 31 de desembre de 1882" *Anuari de la AEC any II*. Barcelona 1882. Pag. 608
- ² Actes de les juntes de la AEC
- ³ Un Exemple de la vida i conflictes de la societat: J. Ricart Giralt dona l'obra *L'aneròide*. Sobre la possibilitat d'adquirir-ne més exemplars " lo Sr. Almirall digé que en aquestos assumptes de admetre dedicatòrias y adquirir obras devia anars-hi ab peus de plom perque sentant los precedent d'assentir als desitjos dels qui publiquen llibres podria trobar-se la associació compromesa veyent-se alguna dedicatòria en alguna obra que no tingés cap importancia, per lo tant creya convenient se nombrés una comissió per a que dictaminés sobre si els llibres que vingan en las circumstàncias ditas poden o no recompensar-se. Bofill diu que cal un comentari crític pel butlletí". Els B.AEC anaren farcits de tota mena de notes sobre les noves publicacions .
- ⁴ L'acta no aclareix de quin mapa de F. Coello es tracta; però hom pot suposar que es de la minuta de la província de Lleida i de Andorra que Coello dona i dedica a la Catalana i que es recull al *Butlletí mensual de la Associació d'Excursions Catalana (B.AEC)* n° 40-41 gener -febrer de 1882, pag 40.
A la junta, després de la sol·licitud de J. Barcon per poder fer còpies del mapa, es fan algunes propostes i es prenen els següents acords:
"1- Que no deurà deixarse el mapa de Coello al Sr Barcon.
2- Que no deu sellarse dit mapa.
3- Almirall proposa posarlo en un quadro i que no s'en pugan treure calcs i al mateix temp estiga a la vista de tothom.
Llorens i Rius proposa que s'ensenyés i es deixes calcar a qui portés autorització de l'autor.
4- Arabia custodiarà el mapa i controlarà les consultes".
Es pot llegir a les còpies de les minuts de Lleida i Andorra que no es permetrà fer còpia del mapa tret que es duguí una autorització signada pel mateix autor; malauradament les minuts estan segellades, duen el segell del CEC, no de la Catalana.
- ⁵ ALSINA J. "Una excursió á Molina de Aragón. Provincia de Guadalajara" *Anuari de la Associació d'Excursions Catalana any II* Barcelona 1882. Pags 473-490.
- "Un passeig de Molina de Aragón a Teruel passant per Calamocha. Excursió històrich-científica particular; octubre de 1883" . *B.AEC* n° 87 desembre de 1885. Pag 243-250
- ⁶ ALSINA, J.: "Visita oficial a la col·lecció d'armas de D. Joseph Estruch. Dia 27 de abril de 1884", *B.AEC* n° 71-72, agost-setembre de 1884. Pags 163-167
- ⁷ *B.AEC* n° 54, març de 1883. Pags 55-56 i *B.AEC* n° 63, desembre de 1883. Pag 255
- ⁸ *B.AEC* n° 49 octubre de 1882. Pag 184
- ⁹ *B.AEC* n° 55 abril de 1883. Pag 80
- ¹⁰ Arxiu Municipal de Monzón.
- ¹¹ Hi ha un mapa similar de la ciutat de 1850. Està reproduït a: OLIVEROS DE CASTRO María Teresa (1964): *Historia de Monzón* Diputació provincial de Zaragoza i CSIC. Zaragoza. 595 pags.
- ¹² Frase amb la que inicia "Una excursió á Molina de Aragón. Provincia de Guadalajara" *Anuari de la Associació d'Excursions Catalana any II* Barcelona 1882. Pag 473.
- ¹³ Notícies recollides a *Modelos y Formularis*.
- ¹⁴ *B.AEC* n° 121-123 octubre-desembre de 1888. Pag 241-243
- ¹⁵ FAURA, Marià, Jaume MARCET i Josep FRANCH : "Catàleg de l'exposició de mapes de Catalunya", *B.CEC* n° 289, febrer de 1919. Pag 157
- ¹⁶ El mapa de J. Alsina és anterior a l'acord de la junta de la Catalana de no permetre que es copies aquest mapa de F. Coello.
- ¹⁷ A mode d'exemple: Cels Gomis relata per capítols les seves excursions per la mateixa província de Guadalajara, amb recorreguts diferents al del mapa, realitzades i publicades en el decurs de 1882.
- ¹⁸ ALSINA LUBIÁN, Joseph: "Una excursió á Molina de Aragón. Provincia de Guadalajara" *Anuari de la Associació d'Excursions Catalana any II*, Barcelona 1882. Pag 474.

¹⁹ Ibidem Pags 473-490

²⁰ ALSINA LUBIÁN, Joseph: “Un passeig de Molina de Aragón a Teruel passant per Calamocha. Excursió històric-científica particular; octubre de 1883” , *B.AEC* n° 87, desembre de 1885. Pags 243-250. L’explicació de la realització d’aquesta excursió particular per ser comparada amb una part de l’itinerari del mapa presenta el problema que està datada amb posterioritat a la data del mapa; aquesta pot ser l’explicació de les discordances en les cotes d’altitud, o pot ser un segon mesurament.

²¹ El mapa es basteix en un moment en el que hi ha interès en el coneixement de les cotes sobre el nivell del mar, s’entén com una dada important per avançar en el coneixement del país; aquest interès es pot copsar en les activitats de la Catalana; a mode d’exemple es dona notícia de la: “CONFERENCIA OCTAVA.-Dia 29 de mars de 1881, per lo soci D. Leandro Pons y Dalmau, sobre lo tema: “Aspiracions y consells, notas pera ús de la ASSOCIACIÓ D’EXCURSIONS CATALANA”, *B.AEC* n° 32-33, maig juny de 1881. Pags. 98-103. El conferenciant planteja la necessitat de dotar de cotes sobre nivell del mar el major nombre de llocs que fos possible, especialment en punts enlairats, fins i tot proposa que sigui obligat indicar-les en algunes obres de fàbrica en la construcció de camins, i que les diputacions no facin la recepció de l’obra si no es compleix.

²² ALSINA LUBIÁN, Joseph: “Un passeig de Molina de Aragón a Teruel passant per Calamocha. Excursió històric-científica particular; octubre de 1883” , *B.AEC* n° 87, desembre de 1885. Pag 245

²³ ARABIA Y SOLANAS, Ramon: “Excursió a Luz y Gavarnie. Ascensions del Pic-du-Midi y del Mont-Perdu. Regrés per l’alt Aragó del 20 al 27 de agost de 1880” , *Anuari de la AEC* Any I, 1881. Pags. 332-375.